

Cvrsvs Philosophicvs

Arriaga, Rodrigo de

Antverpiæ, 1632

Sect. VIII. De Causâ exemplari.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95614)

De Causâ materiali, formali, finali & exemplari. SECTIO VII. 359

intentionem in ratione causalitatis, quod tamen prius negaueras. Dicendum ergo est, consistere eiusmodi causalitatem & in ipsâ actione exteriori mediorum, & in voluntate interiori eligente ea media propter talem finem; quæ duo nequeunt existere, etiam de potentia absolutâ, quin detur causalitas finis circa illa media. Est ergo illa causalitas denominatio sumpta ex intentione finis, ex electione mediorum, & ex ipsis mediis executioni mandatis.

85 Sed obijciat: Stante eâ intentione & electione mediorum, ipsaque eorum executione, potest simul poni altera voluntas eorum mediorum propter alium finem: tunc autem ibi non esset causalitas à primo fine, ergo causalitas illius finis non consistit in illis tribus supra enumeratis, cum possint ea manere sine causalitate. Respondet, negando, in eo casu non esse causalitatem primi finis: quia etiam si ponatur alius finis adequatus, verè tamen media causantur propter primum finem, etiam non propter illum solum, quia (ut supra diximus) rectè possunt dari simul duo fines adequati, respectu eiusdem medij; est ergo in illo casu duplex causalitas, una includit executionem mediorum, & primam intentionem finis, altera includit eandem executionem mediorum, & secundam intentionem alterius finis: quare tunc illæ duæ causalitates solum in adequatè distinguuntur quâ parte dicent, diuersas intentiones finis, quæ verò parte includent ipsam productionem exteriorem mediorum, idem hinc carentur etiam inter se.

86 Dices: Si duo hi fines amentur vnicuique actu, & ab eo imperetur ambulatio, tunc externa ambulatione erit eadem, fines in se erunt iidem, & tamen non erit duplex causalitas finalis, ergo duplex causalitas non consistit in eo quod sint duo fines circa idem medium. Respondet, propterea me dixisse, causalitatem etiam consisti ex ipsâ intentione vel electione; in isto autem casu iam non est nisi vnica intentio, & consequenter non sunt duo fines totales in actu secundo. quando verò sunt duæ electiones adequatæ, tunc iam sunt duæ causalitates totales in actu secundo, etiam si ipse effectus vnus sit.

Vergebis: Ipse effectus est pars causalitatis, & hic vnus est, ergo causalitates non sunt duæ. Respondet, non esse duas, quâ parte includunt ipsum effectum, esse tamen duas, quâ parte & finem & electionem includunt; ab his autem absolute denominari causalitatem eam duplicem, quod ad modum loquendi præcisè pertinet.

SECTIO VIII.

De Causâ exemplari.

87 De causâ exemplari seu ideali disputant ex professo Theologi 1. Parte, quæst. 15. & in Metaphysicâ P. Suarez Disputatione 25. per totam. Nos in præsentem nonnulla breuiter dicemus.

Aristoteles 7. Metaphys. cap. 7. textu 32. sic definit exemplar: *Est illud, in quod artifex inspicit operatur.* Ex quâ definitione constat, non dari exemplar nisi respectu operantium per cognitionem: nam quæ carent cognitione, nequeunt aspicere exemplar. Imò nec videtur suf-

ficere quacumque cognitio, sed requiritur intellectualis; bruta enim non operantur attendendo ad exemplar.

Sed contra obijciat, finias aliquando attendere ad actiones humanas ut eas imitentur, ergo habent exemplar suarum operationum. Idèò respondeo, in talibus posse concedi quamdam imperfectam imitationem & rationem exemplaris, nisi dicas, ad hoc requiri ut fiat comparatio inter exemplar & opus, hancque non fieri à similia; idèò non esse ibi propriè rationem exemplaris. Sed in hoc multum est de questione de nomine, puto tamen, eodem modo hic discurrendum, sicut paulò antè de fine in eisdem brutis discurremus, scilicet, non posse illis aliquam rationem exemplaris denegari modo dicto.

Duplex est exemplar, aliud *internum*, *externum* aliud. Hoc est, quod proponitur exteriori alicui potentia cognoscitiuæ, ut ad imitationem ipsius artifex operetur, quale communiter habent pictores, statuarij, &c. & quale fuit propositum Moyli in monte, ut iuxta illud fabricaretur arca: *Inspice, & fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est.* Exemplar internum est, quod soli intellectui obijciat, & dici solet idea rei faciendæ.

89 Aduerte, de ratione vtriusque exemplaris esse, ut non casu, sed ex intentione operantis effectus oriatur similis illi. vnde si casu quis depingeret, ad viuum, vultum Cæsaris, non esset Cæsar exemplar illius picturæ, quia defecit in artifice intentio eum exprimendi.

Rogabis, vtrum requiratur ad rationem exemplaris, artificè imitari illud liberè. Affirmant nonnulli, alij verò negant. Quæstio est de nomine, coincidentque cum eâ quam Disputatione 1. Logicæ Sect. 4. Subsect. 2. tractauimus de scientiâ practica. Quod ibi diximus, hic dictum puta, scilicet, non requiri libertatem in artifice. Pone enim, à Deo necessitari artificem ad operandum iuxta exemplar propositum, cum tamen absente exemplari non posset operari; non dubium, quin in eo casu dirigeretur artifex ab eo exemplari, quod non se haberet tunc per accidens ad opus artificiosum, sed per se; ergo ad rationem exemplaris non requiritur libertas in artifice operante. Ratio est, quam in eo loco tetigi, quia potest exemplar dirigere, etiam si eo posito non ampliùs maneat libertas ad non operandum, quia cum hoc constat, ut absente exemplari nihil possit artifex facere.

His positis dubitatur Primò, vtrum cognitio ipsius exemplaris, v.g. cathedræ, sit id ad quod attendit artifex in suis operationibus, an verò cathedra ipsa, quæ est obiectum illius cognitionis. P. Suarez vbi supra Sectione 1. docet, ipsam cognitionem esse exemplar; P. verò Molina 1. Parte, quæst. 15. art. 1. Disput. 2. & Vasquez Disput. 71. cap. 2. docent, respectu artificis, creati exemplar esse obiectum per cognitionem representatum; respectu verò Dei, suam essentiam esse ideam & exemplar ad producendas creaturas. Placet hæc sententia P. Molinae quoad primam partem de artifice creato, quam sic probat: quia rogatus artifex, quid velit exprimere & imitari, dum depingit imaginem, respondebit, se velle exprimere imaginem exterioriorem, quam ante oculos habet, nec verbum faciet de cognitione

tionem exemplaris; tum quia forte non reflectit se supra ipsam cognitionem, tum quia, licet reflectat, non tamen intendit assimilare picturam cognitioni, sed imaginem cognitam. Nec video in hac re posse esse controuersiam de re; videtur enim hæc questio coincidere cum eâ, quam de Fine tractatur, an cognitio an verò ipsum obiectum moueat. Vnde sicuti ibi dixi, non amari cognitionem finis, sed finem ipsum; ita hinc dico, artificem non velle imitari cognitionem cathedræ, sed cathedræ cognitam. Quoad secundam verò partem, de Deo, displicet P. Molina, quia etiam Deus, cum producit creaturas, non intendit eas producere instar suæ essentiae vel cognitionis, sed instar creaturarum quas per suam cognitionem nouerat, ergo etiam exemplar Dei erunt creaturæ ipsæ cognitæ, quod amplius infra confirmabitur.

92 Sed obicies contra hanc secundam partem assertionis: Nihil potest esse causa sui ipsius; sed obiectum cognitum à Deo est idem quod de facto producit, ergo illud non potest esse exemplar sui. Confirmatur: nihil fit ad imitationem sui ipsius, ergo nihil est exemplar sui. Respondeo, supra ostendi, non esse impossibile, finem intentionaliter existentem in voluntate esse causam finalem, seu producere seipsum quoad existentiam physicam, quod idem dico de exemplari. Ad confirmationem respondeo, non esse de ratione exemplaris ut fiat opus ad imitationem rigorosam illius, ideoque Aristoteles definiuit exemplar esse id, ad quod respiciens operatur artifex, ubi ne verbum fecit de imitatione: rectè autem potest quis in productione physicâ alicuius rei inspicere ad ipsam rem cognitam in esse possibili, imò ita quotidie contingit, cum artifex prius mente concepit opus aliquod artificiosum, quod postea vult de facto producere eo modo quo illud apprehendit. quod idem contingit in Deo, 93 qui etiam si careret per impossibile cognitione reflexâ supra suam cognitionem de creaturis, dummodò cognosceret directè ipsas creaturas, adhuc posset eodem modo illas producere quo iam. Et ratio à priori est, quia Deus solum eget cognitione illius rei quam producit; non autem producit cognitionem quam habet de creaturâ, sed creaturas, ergo solum eget cognitione harum, non verò cognitione reflexâ supra propriam cognitionem, ergo cognitio reflexa de suâ scientiâ in Deo omnino se habet per accidens ad productionem creaturarum, ergo exemplar non est ipsa scientiâ, sed creaturæ ipsæ, quo confirmatur Conclusio supra posita.

Dices Secundò: Etiam cognitio est representatio obiecti, ergo etiam poterit fieri obiectum ad similitudinem cognitionis. Primò respondeo, cognitionem solum esse representationem inten-

tionalem obiecti, quæ representatio physicè loquendo exiguum valde similitudinem habet cum re representatâ: nam cognitio est quoddam accidens, etiam si terminetur ad Deum; Deus autem est substantia perfectissima & infinita, ergo cognitio exiguum conuenientiam dicit cum suo obiecto, ergo non sufficit, ut possit fortiri rationem exemplaris, quia in hoc requiritur magna conuenientia cum re factâ instar illius. Secundò respondeo, etiam si cognitio possit esse aliquo modo exemplar propter aliquam similitudinem cum obiecto, adhuc tamen perfectius id posse præstari ab ipso obiecto, non est ergo recurrendum ad cognitionem illius.

Dices Tertiò: Deus non pendet à creaturis, ergo creaturæ non sunt exemplar & idea diuina. Sed do tibi creaturas non esse exemplar; rogo, an poterit Deus illas producere, nisi eas cognoscat. Pendet ergo in productione illarum ab illis cognitis, ergo ex hoc capite non est negandum, eas esse ideas diuinas.

Dices Quartò: A multis Patribus doceri, 95 Deum nihil extra se respicere, ut operetur. Respondeo, à Patribus solum negari, Deum respicere extra se aliquas ideas realiter existentes, quales finxit Plato; non autem negari non posse, à Deo cognosci creaturas ipsas possibiles, quas Deus de facto producit, quod verum est, & ab omnibus necessario dicendum, siue illæ sint idee siue non.

Secundò dubitatur, utrùm exemplar sit vera causa, & in quo genere. Hæc questio facilè deciditur ex dictis supra de Fine: sicut enim ibi ostendi, finem non posse esse causam physicam, sed solum intentionalem, quatenus applicatur per cognitionem mouet voluntatem; ita, similiter in præsentia dicendum est, exemplar non concurrere physicè, quia nec requirit existentiam physicam ut sit exemplar, neque si eam habeat est approximatum physicè cum opere artificioso. solum ergo erit causa intentionalis, ad modum quo finis respectu voluntatis; respectu autem operis exterioris, est causa mediata directiua, quia cognitio quæ immediatè intentionaliter causatur ab exemplari, solum concurret directiue, sicut supra diximus de Arte.

Causalitas exemplaris non est solum opus exterius artificiosum, quia hoc potest esse sine exemplaris causalitate, ut si efficeretur casu: deinde neque est sola cognitio exemplaris, quia hæc potuit esse, quin opus artificiosum heret; est ergo ipsum opus exterius, coniunctum cum cognitione & directione exemplaris, ac volitione faciendi ad imitationem illius. quæ omnia simul sumpta non possunt separari à causalitate exemplaris, sicut in simili dixi de causalitate finis.

